

Умови співіснування римо-католицької, греко-католицької та православної преси на території України у XIX столітті

ШВЕЦЬ І. М.

Київ, Україна

Анотація

У статті розглянуто умови функціонування та особливості змістового навантаження вітчизняних християнських часописів XIX століття.

Ключові слова: *часописи, преса, релігійна преса.*

Abstract

Functioning conditions and content peculiarities of 19th-century domestic Christian newspapers are dwelled upon in the article.

Keywords: *periodicals, newspapers, religious newspapers.*

Здобуття Україною незалежності дало поштовх до інтенсивного розвитку церковно-релігійного життя та викликало низку міжконфесійних проблем, що потребують вирішення згідно з утвердженими міжнародними правовими стандартами у галузі свободи совісті та релігійних прав людини. У такому сенсі звернення до історичного досвіду міжконфесійних та державно-церковних відносин виправдане тим, що наприкінці XVIII та на початку XX ст. доволі виразно проявилися суперечності, зумовлені зіткненням на території сучасної України римо-католицької, греко-католицької та православної культурних традицій і цілеспрямованим наступом на духовно-культурні права українського народу Російського самодержавства та Австро-Угорською імперією.

Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства

2013

Дослідження А. Бойко, І. Верхратського, Л. Дениско, С. Костя, І. Кревецького, А. Юраша дають уявлення про вплив духовної преси на вітчизняну богословську думку, формування релігійних структур нашої держави, постановку та вирішення міжконфесійних проблем. Адже релігійними можуть вважатися ті засоби масової інформації, які не лише пишуть про події, явища та факти (про це можуть писати будь-які світські часописи), але й дають їм духовну оцінку.

Цензурні переслідування на території Східної України зумовили сконцентрування українських періодичних видань у Галичині. Функціонування греко-католицької періодики розпочалося виходом у світ часопису «Поученія Церковныя» (Львів, 1853–1854). У 1856 році Обществом св. Стефана та за допомогою І. Раковського була видана в Будапешті, здебільше для Закарпаття, «Церковная Газета, в пользу Восточно-Католической Церкви, соединенной с Римскимъ патріаршеским престолом» (1856–1858), що її продовженням був «Церковный Вестникъ для Русиновъ Австрійской Державы» (1858). «З метою релігійного виховання і просвіти читачів видавці урядового «Вестника для Русиновъ Австрійской Державы» випускали додаток «Сіонъ. Церковь. Школа» (Відень, 1858–1859), який редагував В. Зборовський» [1].

За ініціативою і за редакцією Сильвестра Сембратовича у 1871 році почав виходити орган Львівської архієпархії греко-католицької церкви двотижневик «Сіонъ Рускій», з 1872 по 1885 рр. – «Рускій Сіонъ» [2].

70-ті роки збагатилися ще трьома релігійними часописами – «Новый Свет» (Ужгород, 1871–1872), «Карпат» (Ужгород, 1871–1886), «Слово Боже» (Львів, 1871–1881). У 1880–1882 рр. виходив під редакцією Юсифа Мільницького та завдяки співробітництву священства і професури Львівського Університету «Галицкій Сіонъ» – своєрідний вказівник духовного виховання у дусі ідей греко-католицької церкви, який

містив у собі церковні розпорядки, проповіді, богословські праці, статті з історії церкви та права, актуальні розповіді про різні сфери діяльності церкви [3].

Літературно-громадського напрямку на фоні духовного виховання народу набули часописи «Друг Народа» (1896) І. Левицького, «Русь» (1885–1987) і «Мирь» (1885–1987) та його додатку «Душпастьорь» (1887–1898) – усі видавалися у Львові [4]. Для греко-католицького духовенства у Перемишлі видавався місячник «Прапорь» (1897–1900). Під керівництвом оо. І. Вобикевича і М. Котлярчука у Станиславові для наук богословських виходив проповідницький двотижневик «Богословській Альманах» (1857).

«Язичієм» та етимологічним правописом відрізнялися офіційні органи церковної влади: «Побежное письмо Епископической Руско-Перемышской Консистеріи» (з 1871), пізніше – «Вісник Перемиської Єпархії» (1889–1918); «Вісник Станиславівської Єпархії» (1886–1939) та «Львівські Архієпархіальні Відомості» (1889–1944). Широкою популярністю користувалося «Слово Боже» (1879–1882) – щомісячний додаток до газети І. Наумовича «Наука», в якому друкувалися статті просвітньо-пізнавального характеру, тексти церковно-слов'янською мовою з перекладом на «наше галицкое наречье, чтобы народъ малъ способность переняти значенье церковного языка» (Наука. – 1879. – № 1) [5].

Катехитичний напрямок мали часописи «Кирил і Методій» (1886; ред. о. К. Селецький) в Ярославі; видавані у Бережанах – Перемишлі католицьким священиком Л. Джулинським «письмо церк.-народне» – «Посланникъ» (1889–1911) та місячник «Книжечки місієйні» (1890–1911); поширений в Галичині й на еміграції місячник «Місіонар» (1897–1944); у Лондоні видавався «Приятель детей» (1888).

У другій половині ХІХ століття внаслідок проведення Великих реформ в Російській імперії стрімко збільшується

кількість видаваної Російською православною церквою релігійної преси, яка була в тих умовах проросійською за ідеологією та церковнослов'янською за мовою. При кожній єпископській кафедрі виходили «Єпархіальныя Вѣдомости» (Київська, Херсонська, Харківська і т.д.). Ці часописи містили в собі офіційні повідомлення, публікації актів, урядових постанов, розпоряджень єпархіального керівництва, інформацію про посадові переміщення, проповіді, роздуми на богословські та релігійні теми, матеріали з історії церкви, роз'яснення походження свят та обрядів.

Поряд з офіційними виданнями існували й недовготривалі загально-релігійні часописи, що видавалися в Харкові («Духовный вестник» та «Духовный дневник»), Києві (місячник «Проповеднический листок» та тижневик «Руководство для сельских пастырей»). З 1860 року Київська Духовна Академія почала видавати науковий журнал «Труды Киевской Духовной Академіи». 1887 рік ознаменувався виходом органу чорносотенного «Союза Русского Народа» політично-релігійного часопису «Почаевский листок».

У Чернівцях виходили москвофільська за спрямуванням газета «Православная Буковина» (1893–1904 і 1913 рр.) та румунсько-українська газета «Канделя» (1874–1914 рр.).

Отже, аналізоване XIX століття позначене в історії української преси виходом перших релігійно-виховних часописів, спричиненим політизованою боротьбою за інформаційний простір православної, греко-католицької та римо-католицької церков та, за висловом М. Грушевського, поступовим «розкріпаченням українського друкованого слова» [6].

Список використаних джерел:

1. Сніцарчук, Л. Українська преса 1812–1890 рр. – «достойне свідоцтво культурної та народної свідомості» / Лідія Сніцарчук //

- Українська преса в Україні та світі XIX – XX ст. – Т. 1. – Л., 2007. – С. 62.
2. Романюк М. М. Українські часописи Львова 1848–1939 рр.: іст.-бібліогр. дослідж.: у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. – Л., 2001 – Т. 1: 1848–1900 рр. – С. 303–307.
 3. Енциклопедія Українознавства: словникова частина: перевид. в Україні. – Л., 2000. – Т. 8. – С. 28–42.
 4. Левицький, І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887–1900 / І. Е. Левицький. – Л., 1909. – Т. 1. – С. 110.
 5. Романюк М. М. Українські часописи Львова 1848–1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж.: у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. – Л., 2001. – Т. 1: 1848–1900 рр. – С. 343, 344.
 6. Грушевський, М. Українській Пьемонт / Михайло Грушевський // Українській Вестник. – 1906. – № 2. – С. 104.